

Sygn. akt V P 2/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA w SO Stanisław Stankiewicz

Protokolant: Bożena Radziusz

po rozpoznaniu w dniu 4 kwietnia 2013 r. w Białymstoku

sprawy z powództwa I. P.

przeciwko Prezesowi Sądu Okręgowego w (...)

o uposażenie rodzinne

I. Zmienia decyzję Prezesa Sądu Okręgowego w (...) z dnia 15 grudnia 2011 roku i przyznaje I. P. od 1 listopada 2011 roku uposażenie rodzinne po zmarłym mężu J. P..

II. Zasądza od Prezesa Sądu Okręgowego w (...) na rzecz I. P. 3670 (trzy tysiące sześćset siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

UZASADNIENIE

Prezes Sądu Okręgowego w (...) decyzją z dnia 15.12.2011 r. odmówił przyznania I. P. prawa do uposażenia rodzinnego po mężu J. P., który był sędzią Sądu Wojewódzkiego w (...) J. P. zmarł 3.12.1984 r. W dniu wejścia w życie ustawy z 28.08.1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw nie pełnił więc urzędu sędziego ani nie był sędzią w stanie spoczynku. W tej sytuacji roszczenie wdowy o uposażenie rodzinne podlega rozpoznaniu na podstawie przepisów przejściowych tj. art.6 ustawy z 28.08.1997 r. Przepis ten stanowi, że uposażenie rodzinne po byłych sędziach, zmarłych przed dniem 1.01.1998 r., przysługuje tym członkom rodziny, którzy przed tą datą pobierali rentę rodzinną. Według Prezesa I. P. nie pobierała takiego świadczenia ani też nie miała ustalonego prawa do niego.

Obecnie spełnia warunki do renty rodzinnej - określone w ustawie z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – ale okoliczność ta nie ma znaczenia prawnego.

Prezes Sądu Okręgowego w (...) pouczył I. P., że może odwołać się od jego decyzji do Sądu Rejonowego w (...).

W pozwie z 26 stycznia 2012 r. I. P. wniosła o ustalenie, że jest uprawniona do świadczenia w postaci uposażenia rodzinnego po J. P. i wypłatę go od daty złożenia wniosku tj. od 9.11.2011 r.

W uzasadnieniu pozwu podała, że ma 3 synów, którzy urodzili się: (...) W ich imieniu pobierała rentę rodzinną a następnie uposażenie rodzinne.

Treść art. 78 ustawy z dnia 28.08.1997 r. jednoznacznie wskazuje, że w przypadku śmierci sędziego członkom jego rodziny, spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej – w myśl przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin – przysługuje uposażenie rodzinne.

Na podstawie art.42 ustawy z dnia 14.12.1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników prawo do renty rodzinnej przysługiwało wdowie, która w chwili śmierci męża wychowywała co najmniej 1 dziecko uprawnione do renty rodzinnej po ojcu jak również wdowie, która ukończy 50 lat w okresie nie dłuższym niż 5 lat od zaprzestania wychowywania dzieci. Warunek ten spełniła 3.09.2002 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku ustalił i zważył, co następuje:

Data śmierci J. P. (3.12.1984 r.), data urodzenia powódki (3.09.1952 r.) oraz data urodzenia syna (14.09.1984r.) były bezsporne między stronami. Spór dotyczył kwestii o charakterze prawnym.

I. P. wniosek o przyznanie uposażenia rodzinnego złożyła 9 listopada 2011 r.

Zgodnie z treścią art.102 Prawa o ustroju sądów powszechnych w razie śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku, członkom jego rodziny, spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z FUS, przysługuje uposażenie rodzinne. Sytuację wdowy reguluje art.70 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Powódka spełnia warunki do uzyskania renty rodzinnej, ponieważ wiek 50 lat osiągnęła w okresie wychowywania najmłodszego syna (14.09.1984 r. + 18 = 14.09.2002 r.).

Na mocy art.211 ustawy z dnia 27.07.2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych utraciła moc ustawa z dnia 20.06.1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych. Utraciła więc też moc nowela do niej z dnia 28.08.1997 r. w zakresie w jakim dotyczyła zmian w prawie o ustroju sądów powszechnych z 1985 r.

Ustawodawca – na podstawie art.200 prawo o ustroju sądów powszechnych – uznał za sędziów w stanie spoczynku w rozumieniu tej ustawy sędziów, którzy przed dniem 1.01.1998 r. przeszli na emerytury lub renty i nabyli prawo do uposażenia.

Nie ulega wątpliwości, że J. P. nie był sędzią w stanie spoczynku, tylko czynnym sędzią.

W ocenie Sądu Okręgowego, ustawodawca w ustawie z dnia 27.07.2001r. w żaden szczególny sposób nie określił zasad nabywania prawa do uposażenia przez wdowy i dzieci sędziów, którzy zmarli przed wejściem w życie ustawy z dnia 20.06.1985 r.

Rozpoznanie przez pozwanego wniosku powódki z zastosowaniem przepisów ustawy z dnia 28.08.1997 r. było bezpodstawne, gdyż od wielu lat jej przepisy już nie obowiązują.

Należało zastosować w sposób pośredni art.200 ust.4 aktualnej ustawy. Stanowi on, że uposażenia rodzinne po zmarłych sędziach albo sędziach w stanie spoczynku, do których prawo powstało po dniu 1.01.1999 r. z dniem wejścia w życie ustawy podwyższa się przy zastosowaniu zasad określonych w art.102. Znajduje się on w Rozdziale 2 – Przepisach przejściowych i końcowych.

Prezes Rady Ministrów w rozporządzeniu z dnia 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. 2002. 100.908) określił, że w przepisach przejściowych reguluje się wpływ nowej ustawy na stosunki powstałe pod działaniem ustawy albo ustaw dotychczasowych (§ 30). W takich przepisach rozstrzyga się m.in.: czy zachowuje się uprawnienia i obowiązki oraz kompetencje powstałe w czasie obowiązywania uchylanych albo wcześniej uchylonych przepisów oraz czy skuteczne są czynności dokonane w czasie obowiązywania tych przepisów; sprawy te reguluje się tylko w przypadku, gdy nie chce się zachować powstałych uprawnień, obowiązków lub kompetencji albo chce się je zmienić albo też gdy się uznać dokonane czynności za bezskuteczne a także czy i w jakim zakresie stosuje się nowe przepisy do uprawnień i obowiązków oraz do takich czynności. Nie ulega wątpliwości, że powódka w przeszłości była uprawniona do renty rodzinnej po mężu w sposób abstrakcyjny tj. spełniała ustawowe warunki do nabycia takiego świadczenia. Składając wniosek o przyznanie uposażenia rodzinnego wyraziła wolę konkretyzacji swego prawa. Jej sytuacja prawna uległa radykalnej zmianie we wrześniu 2002 r. – miesiącu, w którym ukończyła 50 lat a syn 18 lat. Do uzyskania przez niego pełnoletności jej abstrakcyjne prawo do renty rodzinnej wynikało z tytułu opieki nad nim.

Od ukończenia 50 roku życia nabyła prawo do renty na innej podstawie prawnej. Pierwsze prawo miało charakter okresowy, a drugie charakter stały. W dacie złożenia wniosku o uposażenie rodzinne teoretycznie mogłaby nabyć prawo do renty tylko z tytułu wieku.

Minister Sprawiedliwości rozporządzeniem z dnia 16.10.1997 r. określił szczegółowe zasady i tryb ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom i prokuratorom w stanie spoczynku oraz członkom ich rodzin (Dz. U. 1997.130.869). Akt ten wydał na podstawie delegacji zawartej w art.71² ustawy z 20.06.1985 r. prawo o ustroju sądów powszechnych. Podał w nim definicję osoby uprawnionej. Jest to m.in. członek rodziny zmarłego sędziego, pobierający z tego tytułu przed dniem 1.01.1998 r. rentę rodzinną z ubezpieczenia społecznego. Przepis ten pozwany powołał w swoim uzasadnieniu.

Zdaniem Sądu Okręgowego, rozporządzenie z 16.10.1997 r. nadal obowiązywałoby, o ile nie byłoby sprzeczne z ustawą z 27.07.2001 r. (art. 211 § 2). Określenie przez Ministra Sprawiedliwości kręgu uprawnionych w inny sposób niż uczynił to ustawodawca spowodowało utratę przezeń mocy.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 29.01.2008 r. (I UK 239/07 – OSNP 2009/7-8/103) uznał, że wdowa po prokuratorze, zmarłym przed 1.01.1998 r. mogła z tym dniem nabyć na podstawie art.6 ustawy z dnia 28.08.1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw uposażenie rodzinne pod warunkiem faktycznego pobierania przed dniem 1.01.1998 r. renty rodzinnej w związku ze śmiercią męża byłego prokuratora.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie można zgodzić się z tym poglądem ani też jego uzasadnieniem. Bezsprzeczne w tamtej sprawie było, że Prokurator Okręgowy w K odmówił wdowie po prokuratorze (zmarłym 18.04.1996 r.) prawa do uposażenia rodzinnego ponieważ przed tą datą pobierała swoją emeryturę a nie rentę rodzinną. Według Sądu Najwyższego do wnioskodawczyni nie ma zastosowania ani art.78² ustawy z 20.06.1985 r. prawo o ustroju sądów powszechnych, ani też art.102 § 1 ustawy z 27.07.2001 r. Oba te przepisy dotyczą bowiem sytuacji członków rodziny zmarłego sędziego (prokuratora) lub sędziego w stanie spoczynku, jeżeli jego śmierć nastąpiła po wejściu w życie tych przepisów, czyli od 1.01.1998 r. lub 1.10.2001 r. Z uwagi na to, że zmarły prokurator nigdy nie pobierał uposażenia z tytułu stanu spoczynku wdowa po nim nie mogła nabyć prawa do uposażenia rodzinnego, na podstawie przepisów, które weszły w życie i zaczęły obowiązywać w czasie, gdy jej mąż już nie żył. Jeśli chodzi o treść art.102 § 1 ustawy z dnia 27.07.2001r. to nie sposób przy użyciu jakiegokolwiek wykładni uznać, że zwrot „w razie śmierci sędziego” dotyczy tylko takich zdarzeń po dniu 1.10.2001 r.

Wydaje się, że Sąd Najwyższy całkowicie pominął uregulowania konstytucyjne dotyczące pozycji sędziego.

Zgodnie z art.60 Konstytucji PRL z dnia 22.07.1952 r. sędziowie byli powoływani i odwoływani przez Radę Państwa.

Na mocy ustawy z dnia 7.04.1989 r. o zmianie Konstytucji PRL (Dz. U. 1989.19.01.) prawo powoływania sędziów zostało przyznane Prezydentowi. Ustawa konstytucyjna z 17.10.1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz. U. 1992. 84.426) nie zmieniła tego stanu (art.42).

W żadnym akcie prawnym najwyższej rangi nie było przepisu przejściowego dotyczącego statusu sędziego powołanego w czasach PRL.

Dawne powołania przez Radę Państwa są nadal skuteczne.

Skoro prawa i obowiązki sędziów – bez względu na datę powołania – są identyczne podobnie należy oceniać prawa ich bliskich.

Osoba ubiegająca się o uposażenie rodzinne powinna spełniać warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z FUS. Stosowna ustawa obowiązuje od 1.01.1999 r. Sytuacja

wnioskodawczyni w sprawie I UK 239/07 była inna niż powódki, gdyż jako emerytka na pewno miała ona co najmniej 55 lat w dacie nabycia prawa do renty rodzinnej po mężu (15.09.1997 r.).

I. P. warunki do hipotetycznej renty rodzinnej spełniła 3.09.2002 r. tj. pod rządem ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

Ewentualne zastosowanie do powódki przepisów z 20.06.1985 r. i z 28.08.1997 r. mogłoby mieć miejsce tylko w przypadku gdyby powołała się na zasadę ochrony nabytego prawa. Została ona wprost zapisana m.in. w art.180 ust.1 ustawy z 17.12.1998 r. – osoby, którym w dniu wejścia w życie ustawy przysługują emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy i renty rodzinne na podstawie (...) zachowują prawo do tych świadczeń.

Jak już w sposób pośredni wspomniano gdyby powódka pobierała uposażenie rodzinne z najmłodszym synem utraciłaby prawo do niego wraz z ukończeniem przez niego 18 roku życia. Nie podlegałoby ono ochronie w podany wyżej sposób. Jej wniosek dotyczy jednak prawa 50 – letniej wdowy. Jako taki podlega rozpoznaniu wyłącznie na podstawie przepisów ustawy z 27.07.2001 r.

Prawo do renty rodzinnej może zostać nabyte wiele lat po śmierci ubezpieczonego. Najlepiej to widać na przykładzie wdowy, która opiekowała się dzieckiem, które zostało sierotą w wieku niemowlęcym. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o tym jakie prawo należy stosować decyduje data złożenia wniosku.

Według cytowanej kilka razy ustawy z 17.12.1998 r. „ubezpieczonym” jest osoba podlegająca ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowemu, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osoba, która przed dniem wejścia w życie ustawy podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu (art. 4 pkt 13). Podanie w ustawie z 27.07.2001 r. definicji sędziego byłoby zbędne, gdyż sędzią jest ten kto został powołany do pełnienia takiego urzędu. Swoją status zachowuje aż do przejścia w stan spoczynku, chyba że wcześniej umrze. W związku z tym sędzią był także J. P.. Ponieważ zmarł pełniąc ten urząd wdowie po nim – na podstawie art.102 ustawy z dnia 27.07.2001 r. – prawo o ustroju sądów powszechnych przysługuje uposażenie rodzinne.

Z tego względu Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał I. P. prawo do tego świadczenia od 1.11.2011 r. O kosztach procesu orzekł na podstawie art.98 kpc.